

Veiligheid door privacy

De laatste maanden is er weer veel gepubliceerd op het gebied van privacy en veiligheid. Hoewel de roep dat privacy uitgehold, of zelfs dood is, al enkele decennia hoorbaar is, blijkt de discussie omtrent privacy en veiligheid momenteel weer springlevend. Niet alleen het College Bescherming Persoonsgegevens draagt hieraan bij met het rapport: "Niets te verbergen en toch bang". Maar ook het rapport van de Commissie veiligheid en persoonlijke levenssfeer 'Gewoon doen' komt deze discussie ten goede. Hoewel een van de conclusies van dit rapport is dat privacy en veiligheid vaak ten onrechte worden gezien als elkaars natuurlijke vijanden, lijkt de kop waaronder het persbericht over het rapport verschenen is toch weer op deze vijandschap te wijzen: "privacy mag wijken als veiligheid burger in het geding is". Dat gekozen is voor de nuance dat privacy *mag* wijken, en niet *moet* wijken, is wat mij betreft een geruststellende gedachte. Er lijkt een soort van keuzevrijheid van de burger in gelegen te zijn. Hierbij moet echter direct de kanttekening geplaatst worden dat deze keuzevrijheid met de komst van allerlei nieuwe technologische toepassingen dubieus is. Zo kan niet alleen de positie van een mobiele telefoon bepaald worden, in sommige gevallen zelfs wanneer deze is uitgeschakeld, maar wordt onze aanwezigheid op bepaalde plaatsen ook vastgelegd aan de hand van camera's, registraties van pinbetalingen, het scannen en registreren van toegangspasjes zoals deze gebruikt worden bij bedrijven en instellingen, maar bijvoorbeeld ook in stadions waar de toepassing van biometrie identificatie van personen nog eenvoudiger maakt. Ondertussen wordt via gps en anpr (automatic number plate recognition) ook de plaats bepaald van de auto waarin ik rijd, stelt de slimme energiemeter vast wanneer ik weer thuisgekomen ben en in de toekomst registreert deze waarschijnlijk ook direct welke apparaten ik bij thuiskomst aanzet. Deze voorbeelden laten duidelijk zien dat het afstaan van een beetje privacy, zeker niet altijd bijdraagt aan veiligheid. Voor een dief is het immers maar wat handig om te weten waar ik op een bepaald moment ben en of er apparaten in mijn huis staan die de moeite van het stelen waard zijn. Ook vanuit het bredere oogpunt van maatschappelijke veiligheid, kan inzichtelijkheid in het wat en waar van bepaalde personen, of grote groepen personen, interessante informatie opleveren voor kwaadwillenden. En wanneer met de slimme energiemeter gekozen gaat worden voor een systeem waarbij energie op afstand regelbaar is, kan ik me voorstellen dat terroristen een dergelijk systeem zullen beschouwen als een interessante hack-optie.

Deze voorbeelden leiden bij mij tot de vraag in hoeverre het opgeven van een klein beetje privacy, ofwel individuele vrijheid, bijdraagt aan een veilige samenleving? Interessante materie voor een diepgravend onderzoek, aangezien bijvoorbeeld het onderzoeksrapport 'sociale veiligheid ontsleuteld' laat zien dat de effectiviteit van technologische maatregelen ter verhoging van de sociale veiligheid niet altijd is vast te stellen, mede doordat er weinig empirisch materiaal beschikbaar is. Hierbij moet overigens wel de kanttekening geplaatst worden dat de hierboven door mij beschreven technologieën vaak niet zijn ingevoerd met veiligheid als doel, maar hiertoe wel ingezet (kunnen) worden nu ze er toch zijn. Een verschijnsel dat aangeduid wordt met de term function creep. In de discussie omtrent privacy en veiligheid wordt met betrekking tot privacy de ambiguïteit van het concept vaak genoemd als complicerende factor. Wanneer ik bij het schrijven van deze column echter nader stilsta bij het concept veiligheid, blijkt dit concept zeker zo ambigu, en soms zelfs

paradoxaal. Want wat is nu eigenlijk veiligheid? Ook dit concept is, evenals privacy, tot op zekere hoogte subjectief zoals reeds blijkt uit de definitie van 'sociale veiligheid': de feitelijke criminaliteit en overlast én de onveiligheidsbeleving. Aan de ene kant herbergt veiligheid dus een objectiveerbare component, terwijl het aan de andere kant gaat om het gevoel van veiligheid. Iets wat bij mij de vraag oproept wat belangrijker is, daadwerkelijke veiligheid of het gevoel van veiligheid? En kan de perceptie van veiligheid, in een situatie die eigenlijk onveilig is, de onveiligheid niet vergroten doordat men onachtzaam wordt omdat men zich veilig waant? Waarbij een positief antwoord het begrip veiligheid haast paradoxaal maakt. Andere vragen die het concept veiligheid bij mij oproept betreffen de reikwijdte van dit concept. Gaat het alleen om levensbedreigingen, of voelen wij ons ook aangetast in onze veiligheid wanneer het bijvoorbeeld onze sociale en economische positie betreft? In dit verband kan gewezen worden op de bredere kijk op veiligheid die in de VS recentelijk is aangenomen. Veiligheid betreft niet langer puur buitenlandse politiek en terrorisme, maar ook onderwerpen als energie-zekerheid, aanvallen op computersystemen, klimaatverandering, de wederopbouw van mislukte staten en de financiële crisis, die door het nieuwe hoofd van de inlichtingen en veiligheidsdiensten Dennis Blair momenteel als een grotere bedreiging voor de veiligheid wordt gezien dan terrorisme. (NRC 13 februari 2009). Een andere belangrijke vraag die samenhangt met het concept veiligheid is wie deze moet beschermen. In welke gevallen wil ik het heft in eigen hand kunnen houden en mijzelf beschermen, en wanneer verwacht ik van de overheid dat zij optreedt? Hier kom ik terug op de wisselwerking met privacy. Want vaak betekent het optreden van de overheid een (potentiële) inbreuk op onze privacy. Bij mij rijst dan echter de vraag of dit wel noodzakelijk is. Moeten we privacy en veiligheid als tegenpolen benaderen? Kunnen we niet veel beter streven naar het verenigen van deze twee. Veelal gaat het bij privacy en bij veiligheid immers om hetzelfde belang: vrijheid. Privacy en veiligheid moeten we daarom in de eerste plaats benaderen als concepten die elkaar, waar mogelijk, moeten versterken. De slimme energiemeter vormt hierbij een mooi voorbeeld. Deze is volgens mij niet alleen privacyvriendelijker als gegevens niet centraal worden opgeslagen, maar ook eens stuk veiliger!